

Streszczenie

Niniejsza dysertacja analizuje i interpretuje powieści ludowe Józefa Ignacego Kraszewskiego, używając w tym celu wybranych narzędzi z zakresu geopoetyki i elementów regionalizmu. Punktem wyjścia jest zakreślenie perspektyw badawczych oraz geohistorycznego krajobrazu Kresów wraz z pojęciem mitu kresowego. *Wspomnienia Wołynia, Polesia i Litwy* jako próby opisu wojażu literackiego stanowią bezpośrednią genezę powstania cyklu analizowanych utworów, które można określić mianem powieści etnograficznych. Prowadzone badania skupiają się także na postaciach z ludu oraz pograniczu polsko-litewsko-białoruskim, które było niezwykle bliskie pisarzowi. Rozprawa porusza temat małej ojczyzny w tradycji literackiej oraz wskazuje jej miejsce w życiu i twórczości Kraszewskiego.

Powieści ludowe są przykładem utworów, w których relacja mało ojczyzniana oraz więź człowieka z ziemią są niezwykle istotne dla zrozumienia tożsamości bohaterów literackich. Rozprawa oscyluje wokół tematyki regionu, lokalności, toposu miejsca i przestrzeni. Geografia wyobrażona jako element poetyki przestrzeni pojawiająca się w powieściach ludowych prezentowana jest między innymi na przykładzie figur takich jak chata, cmentarz, karczma i dwór. Ostatnim poruszonym zagadnieniem jest tematyka centro-peryferyjna. W przestrzeni przedstawionej swoich powieści Kraszewski ulokował bohaterów literackich charakteryzujących się problematycznym statusem tożsamościowym. Na uwagę zasługują postaci Innych, niewpisujących się w przestrzeń i normy społeczno-kulturowe, czego najlepszym przykładem są Żydzi, Cyganie i Mazurzy, uzupełnia to wymiar ideowy powieści, pokazując niezwykle znaczenie tożsamości.

Zaprezentowane interpretacje powieści ludowych w perspektywie praktyki badawczej, jaką jest mieszcząca się w ramach zwrotu przestrzennego geopoetyka oraz instrumentarium, jakim ona dysponuje, a także elementy regionalizmu, mogą stanowić punkt wyjścia do prowadzenia dalszych badań nad twórczością, w której pojawia się tematyka krzywdy chłopskiej i problematyka silnego związku człowieka z naturą. Pozwala to zarazem dostrzec szereg nowych znaczeń istotnych dla interpretacji tych powieści.